

Романюк Богдан Васильович –
Керівник Міжвідомчого НДЦ з проблем
боротьби з організованою злочинністю при
РНБО України, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, Заслужений
юрист України

Анонімні свідки у справах про злочини, що вчинюються організованими злочинними об'єднаннями

У статті розглянуто проблемні питання існування інституту анонімних свідків і забезпечення їх безпеки при розслідуванні й розгляді кримінальних справ про злочини, що вчинюються організованими злочинними об'єднаннями.

Конституція України проголосила, що забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ч. 2 ст. 3).

Суди та правоохоронні органи мають вживати всіх можливих заходів для реалізації цього основного положення щодо захисту громадян держави. Але при розкритті та розслідуванні злочинів, особливо тих, що вчинюються організованими злочинними об'єднаннями, вони часто мають справу з неабиякою протидією з їхнього боку, що виражається у ряді форм, у тому числі різного виду тиску на свідків у кримінальній справі.

Показання свідків – вид доказів, який найбільш розповсюджений і відіграє важливу роль у кримінальному судочинстві. Тому закон покладає на свідка відповідні зобов'язання, і за їх невиконання передбачена кримінальна відповідальність. Але вітчизняний законодавець не завжди є послідовним щодо охорони прав, честі і гідності цих важливих суб'єктів, які беруть участь у кримінальному процесі, що часто стає однією з причин ухилення свідків від дачі показань.

Як пишуть деякі автори, нерідко правдиві свідчення вимагають громадянської мужності, і не можна допускати, щоб свідок, який допомагає суду встановлювати істину, виходив із судового розгляду морально ущемленим недобросовісними, принижуючими його честь, гідність твердженнями підсудного, потерпілого та ін. [1]. Залишається лише додати, що, на жаль, цим часто й не закінчується.

У 2000–2001 рр. були внесені зміни до Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК), що стосуються захисту свідків і права їх виступати у процесі без розголошення даних про їх особу. Отже, йдеться про так званих анонімних свідків. Але норми, що відображають правила процедури захисту свідків, є дещо недосконалими, вони не повною мірою відповідають міжнародним стандартам захисту прав сторін у кримінальному процесі й практичним потребам розслідування злочинів, особливо, що вчинюються організованими злочинними угрупованнями.

Все зазначене протягом тривалого часу притягує увагу вітчизняних та зарубіжних фахівців (І. Биховський, В. Бояров, А. Герасун, Ф. Григор'єв, В. Зеленецький, В. Козій, І. Михалко, Г. Юркова та ін.). Проте, досі не вироблено оптимальної правової форми врегулювання названих проблем.

Метою нашої публікації є подальше дослідження цих проблем та вироблення певних пропозицій для їх вирішення.

У статті 52–1 КПК зазначається, що особи, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у разі наявності реальної загрози їх життю, здоров'ю, житлу чи майну мають право на забезпечення безпеки. Серед них перераховуються як свідки, так й особи, які заявили до правоохоронного органу про злочин або в іншій формі брали участь у виявленні, запобіганні, припиненні і розкритті злочину чи сприяли цьому, а також члени їх сімей та близькі родичі.

Орган дізнання, слідчий, прокурор або суд, одержавши заяву чи повідомлення про загрозу безпеці особи, зобов'язані перевірити цю заяву (повідомлення) і в строк не більше ніж три доби, а у невідкладних випадках – негайно прийняти рішення про застосування або відмову в застосуванні заходів безпеки.

Серед таких заходів безпеки є нерозголошення відомостей про осіб, взятих під захист (ст. 52-3 КПК). Це має забезпечуватися шляхом обмеження відомостей про них в матеріалах перевірки (заявах, поясненнях тощо), а також протоколах слідчих дій та судових засідань. Орган дізнання, слідчий, прокурор, суд (суддя), прийнявши рішення про застосування заходів безпеки, виносить мотивовану постанову, ухвалу про заміну прізвища, імені, по батькові особи, взятої під захист, на псевдонім, а справжнє прізвище, ім'я, по батькові (рік, місяць і місце народження, сімейний стан, місце роботи, рід занять або посада, місце проживання та інші анкетні дані, що містять інформацію про особу, яка перебуває під захистом) вказуються лише у постанові (ухвалі) про заміну анкетних даних. Ця постанова (ухвала) до матеріалів справи не додається, а зберігається окремо в органі, у провадженні якого перебуває кримінальна справа. У разі заміни прізвища особи, взятої під захист, на псевдонім з матеріалів справи вилучаються протоколи слідчих дій та інші документи, в яких зазначено достовірні відомості про цю особу, і зберігаються окремо, а до матеріалів справи додаються копії цих документів із заміною справжнього прізвища на псевдонім.

Відомості про заходи безпеки та осіб, взятих під захист, є інформацією з обмеженим доступом. На документи, що містять таку інформацію, не поширюються правила, передбачені частиною другою статті 48, статтями 217–219 і 225 цього Кодексу, тобто з ними не знайомляться учасники процесу і вони передаються окремо від справи суб'єктам, які ведуть процес.

Кримінально-процесуальне законодавство України передбачає й інші заходи збереження анонімності свідка. Зокрема, суд у виняткових випадках може звільнити такого свідка від обов'язкової явки в судове засідання за наявності письмового підтвердження показань, даних ним раніше (ч. 2 ст. 292 КПК), за власною ініціативою або за клопотанням прокурора, адвоката чи самого свідка – прийняти рішення про його допит з використанням технічних засобів з іншого приміщення, у тому числі за межами приміщення суду. У разі, коли існує загроза ідентифікації голосу свідка, допит може супроводжуватися створенням акустичних перешкод. Одночасно суд надає право учасникам процесу слухати його показання, ставити запитання та слухати відповіді на них. Якщо немає технічних можливостей допиту свідка, він допитується прямо в залі судового засідання, але за відсутності підсудного, і видаляється із залу судового засідання. Після повернення підсудного до залу суду головуючий знайомить його з показаннями свідка і надає можливість дати пояснення з цього приводу. Підсудний та учасники судового розгляду мають право ставити запитання свідкові, на які він відповідає знову за відсутності підсудного (частини 6-10 ст. 303 КПК).

Вважаємо, що наведена правова регламентація є доброю основою, але потребує удосконалення, оскільки не є достатньо надійною для збереження анонімності свідка та його захисту, що надзвичайно шкодить процесу виявлення та розкриття злочинів, які вчинюються організованими злочинними угрупованнями та ін. Побоювання свідків за своє життя, здоров'я тощо не сприяє їх активності в наданні допомоги

правоохоронним та судовим органам в розслідуванні та розгляді кримінальних справ. Є досить помилковою ставка на те, що цих осіб можна примусити давати покази під страхом кримінальної відповідальності хоча б тому, що їх потрібно виявити і отримати достовірні дані про їхню поінформованість про обставини злочину, а без їх ініціативи у цій справі це представляється досить проблематичним. Отже, держава повинна створити такі умови захисту свідків, які визивали б у них довіру і впевненість у своїй безпеці, що сприяло б активності громадян в наданні допомоги державним органам у розслідуванні та розгляді справ про злочини.

У наведеному нами вище правовому регулюванні йдеться лише про заходи захисту при проведенні однієї слідчої дії – допиту, що проводиться зі свідком, який виступає під вигаданим прізвиськом. Але й регламентовані правила допиту свідка також ще не зовсім гарантують його анонімність. Наприклад, у законі говориться про те, що при допиті свідка, якому забезпечується безпека, із залу судового засідання видаляється тільки підсудний. Це означає, що його захисник, інші учасники процесу та громадяни, присутні у залі засідання, можуть за ним спостерігати, а деякі й ставити запитання. Таким чином, підсудний через них має достатню можливість отримати інформацію про цю особу, яка свідчить проти нього і т. ін. Особливо – через свого захисника, яким може бути не тільки професійний адвокат і при перевірці витоку інформації не може бути навіть допитаний з цих питань, адже закон забороняє його допит про обставини, які стали йому відомі при наданні юридичної допомоги підзахисному, як це також у загальному вигляді сформульовано у законі (п. 2 ч. 1 ст. 69 КПК). При доопрацюванні кримінально-процесуального законодавства має бути вирішене питання про допит такого свідка судом за відсутності й захисника обвинуваченого, його представника чи інших осіб.

Вважаємо, що у законі може бути залишений такий спосіб допиту анонімного свідка, але потрібно передбачити можливість для нього у певних випадках застосовувати гримування та інші можливі способи зміни зовнішності та справжнього голосу. Перед тим, як це зробити, суд (суддя) мають окремо за відсутності представників сторони захисту чи інших суб'єктів в окремому приміщенні пересвідчитися в особі цього свідка і його показаннях.

Такі та інші способи захисту свідка від викриття його справжності мають використовуватися й органами розслідування при проведенні будь-яких слідчих дій з цією особою чи інших заходів. Особливо це важливо при проведенні очних ставок, слідчих дій за участю понятих, запис цих слідчих дій на магнітні чи цифрові носії відповідних технічних засобів, фото. Щоб не розкрити особи свідка належить, у першу чергу, утриматися, якщо це можливо, від такого проведення слідчих дій. В іншому разі слід усіма названими способами забезпечувати йому повну безпеку від викриття. Дуже правильним є не передавати кримінальну справу від слідчого, що встановив з таким свідком довірливі відносини і прийняв заходи безпеки, до іншого слідчого. Можуть виникнути проблеми з подальшим співробітництвом.

Псевдонім такого свідка має застосовуватися й у процесуальних документах, якщо є посилання на його показання.

Ще складніше, коли питання про анонімність свідка виникає лише у суді. Якщо такий свідок не допитувався в ході досудового слідства, то суд повинен приймати всі заходи щодо його безпеки, як це передбачено для анонімного свідка. Але можуть виникнути ситуації, коли загрози виникають щодо свідка, котрий давав свої показання на досудовому розслідуванні. У такому разі законодавець також повинен виписати норму, яка б давала можливість суду допитати свідка у відкритому режимі судового засідання, де він мав би можливість змінити показання без настання для нього наслідків, що передбачені матеріальним законодавством за неправдиві показання. Відтак, суд повинен мати право допитувати його під псевдонімом, як це передбачено законодавством для анонімних свідків.

Назване не протирічить Рекомендаціям Комітету Міністрів Ради Європи з приводу залякування свідків та прав на захист (далі – Рекомендації). Навпаки, про це йдеться у ст. 9 і 12 цього документа [2].

Вітчизняний законодавець уже записав, що свідок, який дає показання під псевдонімом, не може бути допитаним лише щодо дійсних даних про його особу (п. 4 ч. 1 ст. 69 КПК). Але виходить, що він не може бути лише допитаний з цих питань, але коли будуть заявлені клопотання сторін у суді, то суд, якому передаються такі дані, без його згоди, а також дозволу органу дізнання, слідчого може їх розголосити і допитати по суті справи без дотримання правил конспірації, оскільки якихось застережень законодавця з цих питань немає.

Анонімний свідок повинен мати також право не давати показань або не відповідати на запитання (окрім суб'єктів, що ведуть процес) про те, що могло б сприяти виявленню його справжніх даних або підстав його поінформованості про обставини справи. У разі появи таких запитань вони мають бути відведені суб'єктом, що веде процес. На наш погляд, така норма не буде протирічити міжнародним стандартам. У п. "d" ч. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), яка ратифікована Україною 17.07.97 р., сказано лише, що обвинувачений повинен мати право допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали [3]. Отже, мова не йде конкретно про те, що обвинувачений має право ставити будь-які запитання. Цей процес детальніше має регулюватися нормами національного законодавства. У чинному КПК й сьогодні дано право свідку відмовлятися давати показання щодо себе, а суд має право відводити запитання, що не стосуються суті справи. Право на повагу до приватного життя гарантує п. 1 ст. 8 Конвенції [3]. Тому доповнення процесуального законодавства має стосуватися лише анонімних свідків у частині, що розглядає вищезазвані питання.

Відповідно до міжнародних актів такі доповнення норм процесуального законодавства містяться і в ряді європейських країн. Наприклад, згідно з § 68 Кримінально-процесуального кодексу ФРН свідку з метою недопущення загрози життю, здоров'ю і свободі його самого чи третіх осіб дозволено не повідомляти дані про свою особу [4]. Австрійське процесуальне законодавство містить норму (§ 166-а), яка передбачає, що суддя має право дозволити свідку не повідомляти свого імені, а також інших даних про себе або не давати відповіді на питання, на основі яких можуть бути зроблені висновки про такі дані, коли життя, здоров'я, тілесна недоторканість або свобода свідка чи третьої особи ставиться під серйозну загрозу [5].

У певних випадках для надійної конспірації його особи та показань слід передбачити у законодавстві можливість проведення оманливого маневру: дозволити на розсуд дізнавача, слідчого, суду (судді) допитувати у справі свідків, що потребують захисту, офіційно, але про не значимі обставини у справі, а решту – подавати за правилами анонімності.

Техніка законотворення не дозволяє у кримінально-процесуальному законодавстві деталізувати всі способи захисту свідка і при проведенні інших слідчих дій, але має бути проголошене законодавче правило про те, що всі слідчі дії за його участю та рішення щодо таких свідків мають прийматися в умовах нерозголошення даних про нього й шляхом маскуванню зовнішності, конспіративності пересування тощо, про що уже йшлося. Не завадило б сказати і про конспірацію організації заходів технічного забезпечення допиту та інших слідчих дій. При нинішніх технічних можливостях прослуховування чи інших способах зняття інформації це є дуже важливим. Відомо, що організовані злочинні угруповання часто добре технічно оснащені для проведення різноманітних заходів для можливого зняття інформації. Конкретні методи й тактичні прийоми проведення таких заходів уже мають вироблятися криміналістами та іншими спеціалістами.

У законодавстві немає процесуальної норми, яка б хоч формально проголошувала юридичну відповідальність суб'єктів, що ведуть процес, за недотримання таємниці про особу анонімного свідка, що спричинило негативні наслідки.

Одночасно законодавець має більш чітко визначитися у процесуальному законі з матеріалами про дійсні дані анонімного свідка та його показання. Має бути записаним, що у них відображена не просто “інформація з обмеженим доступом”, а ці матеріали оформляються, зберігаються і передаються відповідним суб'єктам, що ведуть процес, за правилами процедури, що передбачається для роботи з документами, які містять державну таємницю. У зв'язку з цим мають бути внесені відповідні зміни й до законодавства та підзаконних актів про затвердження зводу відомостей, що становлять державну таємницю.

Нині все зазначене є актуальним й з інших причин. Відповідно до Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лютого 1992 року [6] спецпідрозділам МВС України та СБУ України, що ведуть боротьбу з організованою злочинністю, надається право залучати до співпраці в їх діяльності осіб на конфіденційній основі, а також здійснювати проникнення в злочинну групу негласного працівника оперативного підрозділу або особи, яка співробітничала з останнім (пп. 8, 13 ст. 8). Таким особам гарантується збереження в таємниці достовірних даних щодо їх особистості (п. 8 ст. 8, ч. 10 ст. 9, ч. 1 ст. 11). Більше того, закон визначає, що особа, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, перебуває під захистом держави і зобов'язує спецпідрозділи забезпечувати захист таких осіб та працівників оперативних цих підрозділів (ч. 3 ст. 12, ч. 3 ст. 13). Отже, цей закон повністю покладає відповідальність за захист таких осіб лише на спецпідрозділи. А виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, що пов'язане навіть із заподіянням шкоди, не є злочином (ст. 43 Кримінального кодексу України).

Мабуть ні у кого не виникає сумнівів, що названі особи можуть бути досить обізнаними про певні обставини вчинення злочинів у справах, що розслідуються чи розглядаються у судах. Їх залучення як свідків має неабияке значення у справах про злочини, що вчинюються організованими злочинними угрупованнями. Така практика досить поширена в багатьох країнах Заходу. Участь у кримінальних справах таких свідків визнається Європейським судом з прав людини, а в Рекомендації говориться про недопущення їх залякування та забезпечення прав на захист [2]. Але процедура їх залучення у кримінальній справі в українському законодавстві не врегульована. Якщо їх залучати у справі нині, як видно із наведеного, то це несе небезпеку розкриття, оскільки наявні деякі протиріччя між нормами процесуального законодавства і законодавства про оперативно-розшукову діяльність щодо нерозголошення даних про таких анонімних свідків. Останні гарантують нерозголошення даних про таких свідків, а процесуальне законодавство не забороняє суду вирішити питання про розголошення даних про них.

Оскільки відповідальність за безпеку таких осіб несуть спецпідрозділи, то, на нашу думку, необхідно внести зміни до Закону “Про оперативно-розшукову діяльність” [6], де передбачити, що дозвіл на залучення їх як анонімних свідків на стадії досудового розслідування чи судового розгляду або розголошення органом розслідування чи судом даних про таку особу, показань у тій частині, що можуть її розсекретити, може дати дозвіл, за її згодою, лише керівник спецпідрозділу, винісши відповідну мотивовану постанову. Водночас, якщо йдеться про інших анонімних свідків, то за їх згодою, – лише тих суб'єктів, що ведуть процес, які прийняли рішення про її анонімність. Віддавати право розголошення справжніх відомостей про анонімну особу у кримінальному процесі на оціночний погляд будь-кого іншого

із суб'єктів, що ведуть процес, є небезпечним і не в інтересах боротьби зі злочинністю. Такі особи добровільно стають на шлях допомоги державним органам у боротьбі зі злочинністю і мають повне право на захист, чим би це вони не аргументували. Без їхньої згоди це право не може бути ніким порушене, навіть судом. Якщо особі буде гарантовано нерозголошення даних про неї чи анонімність лише у процесі оперативно-розшукової діяльності чи розслідування справи, то не важко прогнозувати її рішення щодо можливостей такої співпраці з правоохоронними органами. Адже, у даному разі йдеться не тільки про моральні аспекти, суспільні відносини, здоров'я чи життя цієї особи, а й про його рідних, близьких чи інших людей. Окрім ухилення громадськості від співпраці з правоохоронними органами, звуження сфери використання їх показань у кримінальних справах та зниження ефективності цих органів у боротьбі зі злочинністю нічого доброго не принесе законотворчим громадянам, суспільству і державі.

Можуть сказати, що у названих Рекомендаціях [2] повністю допускається інститут анонімних свідків лише через компетентну судову владу і за умови, коли свободі особи чи секретному агенту серйозно загрожують або роботі в майбутньому останнього (п. 11). Але це не дає приводів вести розмову щодо права розголошення судом їх особи чи інших даних за інших умов. У разі будь-якої відмови з їхнього боку про розголошення певних відомостей викликає ймовірне (за відповідних обставин) невизнання їх показань доказами у справі. Отже, при такій ситуації відпаде й необхідність у розголошенні даних про них. За українським процесуальним законодавством правоохоронні органи і суд мають повне право самостійно на свій розсуд оцінити показання таких анонімних осіб за внутрішнім переконанням і прийняти рішення про визнання їх доказами у справі чи ні, але в жодному разі не розголошувати даних про особу анонімного свідка. Закони держави повинні повністю це гарантувати. Таке право будь-якої держави підтверджується й рішенням Європейського суду з прав людини. У справі "Ван Мехелен (Van Mechelen) та інші проти Нідерландів" від 23 квітня 1997 року (п. 50) він зазначив, що допустимість доказів є питанням, яке регулюється головним чином національним законодавством, і за загальним правилом саме національні суди покликані оцінювати докази, що їм надані [7].

Щодо осіб, які співробітничать з правоохоронними органами на негласній основі чи являються їх співробітниками, що особисто проводять негласну діяльність з виявлення та розкриття злочинів, відомості щодо якої належать до державної таємниці, можуть виникати й інші питання. Зокрема, нині уже мають місце випадки, коли при розслідуванні чи розгляді справ у судах з'являються вимоги суб'єктів, що ведуть процес чи представників сторін, про надання їм певних відомостей про такі оперативні структури, їх діяльність, даних про співробітників і допиту їх у справі. Тут уже йдеться не лише про безпеку окремих осіб, але й безпеку держави при розголошенні відомостей щодо діяльності таких державних структур.

Для вирішення цих проблемних питань мають бути внесені зміни до кримінально-процесуального законодавства, законодавства про оперативно-розшукову діяльність та інших нормативних актів, де передбачити чітку процедуру розгляду таких вимог і прийняття рішень. В їх основі мають бути закладені норми, як уже наводилося вище, що гарантують дотримання державної таємниці, безпеки осіб та співробітників правоохоронних органів. Видача таємної інформації чи прийняття рішення про участь співробітничальних осіб з правоохоронцями чи співробітників цих органів у розслідуванні і розгляді справи у суді має відбуватися за згодою керівників правоохоронних органів, які несуть персональну відповідальність за стан державної чи службової таємниці та безпеку названих осіб. Суб'єкти розслідування і суд не повинні мати право будь-що без надійного

обґрунтування вимагати інформацію та без згоди участі цих осіб у кримінальному судочинстві. Таке рішення повинно розглядатися як виняткові заходи і за згоди перелічених осіб. Воно не повинно стосуватися фактів, пов'язаних з учиненням злочинів названими суб'єктами. У разі їх виявлення рішення про це має приймати прокурор. Слід також передбачити процесуальний порядок оскарження правоохоронними органами рішень органів досудового розслідування та судів з цих питань за процедурою, що передбачає закриті слухання у суді.

Таким чином, ми маємо справу з двома великими питаннями. Перше повинно стосуватися забезпечення безпеки і нерозголошення даних анонімних свідків. Друге. Якщо в установленому порядку буде забезпечена їх безпека і вони залучені у справі, то сторона захисту повинна мати повне право ознайомитися з їх показаннями, які стосуються обставин учинення злочину і підозрюваних осіб, або за її наполяганням безпосередньо задавати анонімним свідкам запитання за названими ними фактами і у відповідному порядку отримувати відповіді.

Ми повністю погоджуємося також з тими вимогами Рекомендацій (п. 8, 10) [2] та наведеного рішення Європейського суду з прав людини [7], що стосуються розумних балансів інтересів як анонімних свідків, так і сторони захисту, довіри до показань анонімних свідків, вироку, який не має базуватися лише на свідченнях анонімних персон.

Як видно із наведеного, чинні норми або запропоновані нами зміни до процесуального та іншого законодавства мають гарантувати доступ сторони захисту до інформації, що впливає із показань анонімних свідків. Такі процесуальні положення повністю відповідають п. 9 Рекомендацій [2]. Показання анонімних свідків перевіряються за загальними правилами суб'єктами досудового розслідування і судом безпосередньо і за своїм внутрішнім переконанням. Варто лише доповнити відповідні норми кримінально-процесуального законодавства тим положенням, що обвинувачення на досудовому слідстві та вирок суду не можуть базуватися лише на показаннях анонімних свідків, як це значиться у п. 13 Рекомендацій [2].

Отже, реформування законодавства у цій сфері є надзвичайно важливим, але має базуватися на дотриманні балансу інтересів обох сторін процесу, людини, суспільства і держави.

Список використаних джерел

1. Куцова Э., Лупинская П., Евтеев М. Права и интересы свидетеля // Соц. законность. – 1974. – № 1. – С. 40.
2. Recommendation № R (97) 13 of the Committee of Ministers to Member States concerning intimidation of witnesses and the rights of the defence // Council of Europe: adopted by the Committee of Ministers on 10 September 1997 at the 600th meeting of the Ministers' Deputies <<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=566782&SecMode=1&DocId=574856&Usage=2>>.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Підп. урядами держав-членів Ради Європи 4 листопада 1950 року // Офіц. вісник України – 2004. – № 32. – Ст. 2371.
4. Beck'sche Kurz. Kommentare Strafprozeßordnung. Gerichtsverfassungsgesetz, Nebengesetze und ergänzende Bestimmungen. Erläutert von Dr. Theodor Kleinknecht Generalstaatsanwalt a. D., Professor an der Universität Erlangen – Nürnberg (22-35. Auflage) und Karlheinz Meyer Vorsitzender Richter am Kammergericht a. D. (36-39 Auflage). Fortgeführt von Dr. Lutz Meyer – Goßner Richter am Bundesgerichtshof. – 41, neubearbeitete Auflage des von Otto Schwarz begründeten Werkes. – C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1993. – 2199 S.

5. *Strafprozeßordnung* 1975 (StPO) Kundmachung der Bundesregierung vom 9. Dezember 1975 über die Wiederverlautbarung der Strafprozeßordnung 1960 (Strafprozeßordnung-StPO) BGBl 1975/631 idF BGBl I 134/2002 – 67 S.

6. Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лютого 1992 року № 2135- XXII // Відомості Верховної Ради України. – 1992 – № 22. (02.06.92) – Ст. 303.

7. *Справа* “Ван Мехелен (Van Mechelen) та інші проти Нідерландів” від 23 квітня 1997 року // <<http://www.echr.ru/documents/doc/2461463/2461463.htm>>.

The article is dedicated to the problems of existence of the anonymous witnesses' institute and their safety protection during the investigation of the criminal cases about crimes committing by the organized criminal groups.

© Б.В. Романюк